

Uppföljning av tillämpningen av Stockholms läns landstings Handikappprogram 2007-2010 under år 2009

Föreliggande rapport är den tredje uppföljningen avseende Stockholms läns landstings Handikappprogram. Rapporten har samma struktur som de tidigare. Uppnådda resultat men även utvecklingspotential kan ses inom följande områden.

- Nytt program är utarbetat vid namn "Inta bara trösklar", Stockholms läns landstings program 2011-2015 för delaktighet för personer med funktionsnedsättning.
- Inventering av den fysiska tillgängligheten har genomförts på alla 587 befintliga mottagningar inom primärvården. De mottagningar som hade allvarliga brister ska inkomma med en handlingsplan hur bristerna ska åtgärdas.
- Inventering behöver genomföras i alla övriga vårdmottagningar som landstinget har avtal med. Eventuella brister måste därefter åtgärdas.
- Inventering behöver genomföras av den kommunikativa/kognitiva tillgängligheten på t ex kallelser, hemsidor, skyltning och färdbeskrivningar i eller till alla vårdinrättningar/mottagningar, som landstinget har avtal med. Bristerna måste åtgärdas.
- Arbetet med tillgänglighetsanpassning av den allmänna kollektivtrafiken har givit resultat på så sätt att andelen personer med rörelsehinder som har beviljats tillstånd för färdtjänst har minskat.
- SL har genomfört flera åtgärder för den fysiska tillgänglighetsanpassningen i form av fler lågbusslinjer, taktila stråk vid spårbunden trafik, fler hissar samt anpassning av golvnivåer. SL har givit en särskild bemötandebildning till sin personal.
- Akutsjukhusens arbete för personer med funktionsnedsättning kan utvecklas
- Viktigt att Nya Karolinska Solna redan från början utformas på bästa sätt för personer med funktionsnedsättning. Handikapporganisationernas kunskap och kompetens måste tas tillvara och organisationerna behöver fortsätta delta i planeringsarbetet.

2010-04-20

Sammanfattning

Handikappolitik handlar om allas rätt att på lika villkor vara medborgare och kunna delta i samhället. Personer med funktionsnedsättning skall kunna leva ett liv med samma rättigheter, möjligheter, ansvar och skyldigheter som andra människor i samhället.

Uppföljningen av Handikappprogrammet syftar till att ge landstingets beslutsfattande och styrande organ information om hur förvaltningarna och bolagen lyckats i arbetet med att nå intentionerna i programmet.

Föreliggande rapport grundar sig främst på de data som förvaltningar och bolag lämnat i sina årsredovisningar för 2009. Eftersom Handikappprogrammet inte har mätbara mål kan uppföljningen enbart göras i deskriptiv form.

Samverkansmodellen, som gemensamt med handikapporganisationerna utformades under år 2007 tillämpas alltjämt.

Inventering av den fysiska tillgängligheten har genomförts på alla 587 befintliga mottagningar i primärvården. En skrivelse har sänts till de mottagningar som hade allvarliga brister i sin fysiska tillgänglighet med uppmaning att inkomma med en handlingsplan hur bristerna ska åtgärdas.

Ett förslag till nytt Handikappprogram har utarbetats med namnet "Mer än bara trösklar, Stockholms läns landstings program 2011-2015 för delaktighet för personer med funktionsnedsättning". Det nuvarande avslutas 2010.

SLL Personal har tillsammans med handikapporganisationerna i Stockholms län under året slutfört en förstudie, vars projektidé är att öka kunskapen hos landstinget som arbetsgivare så att fler personer med funktionsnedsättning kan anställas. Projektet, som heter "Vår kompetens – din möjlighet", är finansierat av Europeiska socialfonden EFS.

Arbetet med tillgänglighetsanpassning av den allmänna kollektivtrafiken ger resultat; andelen personer med rörelsehinder som har beviljats tillstånd för färdtjänst har minskat för åldersgruppen 75 -79 med 8 procent, för åldersgruppen 75 – 85 med 4 procent samt för åldersgruppen 65 – 90 med 3 procent.

SL genomför flera åtgärder för den fysiska tillgänglighetsanpassningen i form av fler lågbusslinjer, taktila stråk vid spårbunden trafik, fler hissar samt anpassning av golvnivåer. All personal som kommer i kontakt med resenärer ska utbildas i en särskild bemötandebildning. Kravet läggs in som ett villkor i samband med trafikupphandlingar.

2010-04-20

Waxholmsbolaget fortsätter sitt systematiska tillgänglighetsarbete. Locum tillämnar sina Riktlinjer för tillgänglighet samt skyltning i sina om-, till- och nybyggnationer.

Handikapp & Habilitering inom SLSO erbjuder en stor kunskap i sina tjänster till personer med funktionsnedsättning. Akutsjukhusen redovisar i sina årsredovisningar mest frågor om den fysiska tillgängligheten, vilket egentligen faller under Locums ansvarsområde.

Nya Karolinska Solna beskriver att samarbete är etablerat med handikapporganisationerna. Det är av yttersta vikt att fastigheterna och lokalerna redan från början utformas på bästa sätt för personer med funktionsnedsättning. Handikapporganisationernas kunskap och kompetens måste tas tillvara, organisationerna behöver fortsätta delta i planeringsarbetet och beslutsfattarna ta hänsyn till de synpunkter och förslag som framförs.

Hittills har fokus främst varit på den fysiska tillgängligheten. Många signaler har framkommit avseende att den kommunikativa/kognitiva tillgängligheten inte är tillräcklig. Personer med till exempel afasi, dyslexi, utvecklingsstörning eller annan mental funktionsnedsättning måste få samma möjlighet till landstingets verksamhet och tjänster som andra. Detta måste därför åtgärdas.

2010-04-20

Innehållsförteckning

UPPFÖLJNING AV TILLÄMPNINGEN AV STOCKHOLMS LÄNS LANDSTINGS HANDIKAPPROGRAM 2007-2010 UNDER ÅR 2009.....	1
SAMMANFATTNING	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	4
UPPFÖLJNING ÅR 2009 AV STOCKHOLMS LÄNS LANDSTINGS HANDIKAPPROGRAM.....	5
Handikappprogrammet 2007-2010	5
Rapportens syfte	6
Metod och källor	6
Rapportens uppläggning	7
Resultatsammanställning 2009.....	8
Samverkan med handikapporganisationer	8
Administrativa förvaltningar	9
Trafik.....	12
Fastighet.....	16
Tandvård och sjukvårdsområde	17
Akutsjukhus	18
Analys, slutsatser och förslag	20
Generellt och övergripande	20
Samverkansråd	20
Administrativa förvaltningar och bolag	20
Trafik.....	22
Fastighet.....	24
Tandvård och sjukvårdsområde	24
Akutsjukhus	25
Sammanfattning av förslagen.....	27
Sammanställning av uppgifter som har inkommit via årsredovisningen för 2009.....	31

2010-04-20

Uppföljning år 2009 av Stockholms läns landstings Handikappprogram

Uppföljningsrapporten följer samma upplägg som använts vid föregående års rapporter. Läsare av tidigare rapporter kan då snabbt finna de delar som man är intresserad av.

Handikappprogrammet 2007-2010

Det är landstingets skyldighet att ge länets invånare en god hälso- och sjukvård på lika villkor samt att erbjuda en bra och välfungerande kollektivtrafik.

Handikappolitik handlar om allas rätt att på lika villkor vara medborgare och kunna delta i samhället. Personer med funktionsnedsättning skall kunna leva ett liv med samma rättigheter, möjligheter, ansvar och skyldigheter som andra människor i samhället.

En funktionsnedsättning är en nedsatt, störd eller saknad kapacitet i en eller flera kroppsfunktioner. Funktionsnedsättningen kan bero på fysiska eller kognitiva/intellektuella skador eller sjukdomar, syn- eller hörselskador, medicinska tillstånd eller psykisk ohälsa och kan vara av bestående eller övergående natur.

En funktionsnedsättning blir ett handikapp först när individen möter brister i miljön eller verksamheten. När bristerna åtgärdas kan handikappet minska eller försvinna. Det är således inte individens funktionsnedsättning som handikappprogrammet fokuserar på utan miljöer och situationer som begränsar individen.

Programmet är både en deklARATION och ett instrument, som tillsammans med gällande hälso- och sjukvårds-, trafik- och handikaplagstiftning skall tjänstgöra som verksamheternas styrmedel. Det baseras på landstingets ansvarsområden och åtföljs av förslag på konkreta åtgärder i en checklista.

Handikappprogrammet innehåller följande elva områden:

1. Ökad medvetenhet
2. Medicinsk vård och behandling
3. Rehabilitering/habilitering
4. Hjälpmedel
5. Tillgänglighet/säkerhet

2010-04-20

6. Arbete
7. Familjeliv och personlig integritet
8. Kultur och fritid
9. Kunskap och forskning
10. Handikapporganisationer
11. Beslut, ansvar, finansiering och uppföljning

Handikappprogrammet är ett av Stockholms läns landstings styrande dokument. Programmet finns i en tryckt sammanfattning och i en tryckt lättläst version. I sin helhet finns det att tillgå på den officiella hemsidan www.sll.se under Politik / Politiska organ / Landstingsstyrelsen / Samverkansråd / Handikappprogram 2007-2010 eller under Fullmäktiges handlingar.

Handikappprogrammet antogs av landstingets fullmäktige vid mötet den 9 maj 2006. Diarienumret är LS 0603-0679. Det omfattar landstingets alla förvaltningar och bolag.

Rapportens syfte

Uppföljningen av Handikappprogrammet syftar till att ge landstingets beslutsfattande och styrande organ information om hur förvaltningarna och bolagen lyckats i arbetet med att nå intentionerna i programmet. I dokumentet står det dessutom explicit att det skall följas upp av landstingsstyrelsen och redovisas årligen. Rapporten presenterar avslutningsvis ett antal förslag, som förvaltningar och bolag kan genomföra och därigenom på lång sikt underlätta vardagen för personer med funktionsnedsättningar.

Metod och källor

Föreliggande rapport grundar sig främst på de data som förvaltningar och bolag lämnat i sina årsredovisningar för 2009. Dessa dokument är behandlade i respektive nämnd/styrelse. Uppgifterna och de underliggande rutinerna är granskade av landstingets revisorer.

Ytterligare underlag till rapporten är minnesanteckningar från det centrala samverkansrådet för landstingsstyrelsen och handikapporganisationerna, från administrationen av Bemötandepriiset 2009 samt från förstudien av projektet "Din kompetens vår möjlighet", som SLL Personal genomfört tillsammans med handikapporganisationerna i Stockholms län.

2010-04-20

Rapportens uppläggning

Eftersom Handikappprogrammet inte har mätbara mål kan uppföljningen enbart göras i deskriptiv form. Vi kan således endast beskriva hur förvaltningar och bolag arbetar för att nå intentionerna i programmet.

Rapporten är utformad med utgångspunkt från de uppgifter som lämnats som svar i årsredovisningarna för 2009 på följande frågeställningar:

Redovisa på vilket sätt aktiviteterna i handikappprogrammet har beaktats i verksamhetens arbete, både internt inom SLL och i den utåtriktade verksamheten enligt följande:

- *Hur har förvaltningen / bolaget arbetat för att fortsätta implementera handikappprogrammet?*
- *Vilka aktiviteter har vidtagits?*
- *Vilka resultat har uppnåtts?*

Informationen i sammanställningen är strukturerad enligt följande:

1. Samverkan med handikapporganisationerna
2. Administrativa enheter
3. Trafik
4. Fastigheter
5. Tandvård och sjukvårdsområde
6. Akutsjukhus

I resultatsammanställningen återges ordagrant den information, som förvaltningarna och bolagen lämnat i sina verksamhetsberättelser. Efter informationssammanställningen följer analys och slutsatser, förslag, uppgiftslämnare/källa samt en förkortningslista. För att nå en snabbare läsning kan läsaren gå direkt på kapitlet Analys och slutsatser på sidan 20.

2010-04-20

Resultatsammanställning 2009

Samverkan med handikapporganisationer

Samverkansmodellen, som gemensamt med handikapporganisationerna utformades under år 2007 tillämpas alltjämt.

Samverkan med de förtroendevalda finns genom ett samverkansråd mellan landstingsstyrelsen och handikapporganisationerna. Rådet har träffats 9 gånger under året; en gång per månad utom under sommaren.

Följande ämnen har tagits upp under året:

- Patientsäkerhet
- Stiftelsen Spinalis
- Kliniken Spinalis
- Rehab Station Stockholm
- Långtidsutredningen
- Karolinska Folkhälsoakademin
- Nytt Handikappprogram
- Uppföljningsrapport 2008 hur Stockholms läns landsting tillämpar Handikappprogrammet
- Aktuell personalpolitik inom SLL i finanskrisens spår
- SLL:s ekonomiska situation
- Upphandlingar
- Vårdbeställningar från HSN
- Citybanan
- Geriatrik
- Sjukvården efter år 2015
- LSF:s nya organisation
- Bidragsutredningen
- EFS-ansökan om medel till projektet "Vår kompetens – Din möjlighet"
- Tillgängligheten och skyltningen i och till de olika husen på landstingstomten
- DHR:s verksamhetsplan
- HSO:s verksamhetsplan
- SRF:s verksamhetsplan

Samverkan på tjänstemannanivå finns i form av samverkansråd mellan förvaltnings- och bolagsledningar och handikapporganisationerna. Råd finns på följande förvaltningar och bolag: HSNf, LSF som inkluderar akutsjukhusen samt SLSO, Patientnämnden, Kulturförvaltningen, Färdtjänsten, AB SL, Waxholmsbolaget samt Locum AB. Samverkansråden på förvaltningarna och bolagen träffas en till två gånger per termin.

2010-04-20

Administrativa förvaltningar

HSN

I Allmänna villkor hänvisas bland annat till Handikappprogrammet för Stockholms läns landsting. Allmänna villkor ingår som en del i de avtal som Hälso- och sjukvårdsnämnden tecknar med vårdproducenter. Handikappprogrammet är fastställt av Stockholms läns landsting för perioden 2007 till 2010 och ska följas av alla landstingets verksamhetsområden och vara en naturlig del i den ordinarie verksamheten.

Inventering av den fysiska tillgängligheten har genomförts på alla befintliga mottagningar i primärvården, vilket innebär att 587 mottagningar har inventerats. En skrivelse har sänts till de mottagningar som, vid inventeringen, hade allvarliga brister i sin fysiska tillgänglighet. Uppmaningen i skrivelsen var att alla mottagningar ska inkomma med en handlingsplan som beskriver hur bristerna ska åtgärdas. Under hösten 2009 påbörjades handläggningen av handlingsplanerna, ett arbete som fortsätter 2010. Verksamheterna ska senast den 31 december 2010 ha åtgärdat bristerna i den fysiska tillgängligheten. Aktuella politiska instanser samt samverkansrådet för handikapp och pensionärsorganisationerna har informerats löpande om hur arbetet fortskrider.

Internfinans

Internfinans arbetar mot diskriminering på arbetsplatsen på grund av funktionshinder i enlighet med bolagets fastställda jämställdhets- och mångfaldsplan. Ledningen känner till innehållet i handikappprogrammet. Då bolagets roll är att verka som internbank åt SLL har bedömningen varit att bolagets direkta påverkan är liten.

LSF

LSF Kansli har en för landstinget central och övergripande administrativ funktion för frågor avseende personer med funktionsnedsättning.

Handikappprogrammet har ett avsnitt, som behandlar samarbetet med Handikapporganisationerna. LSF Kansli sköter administrationen av samverkansrådet mellan Handikapporganisationerna och landstingsstyrelsen (9 möten under 2009) samt administrationen av bidragen för handikappolitisk verksamhet (45 miljoner till 47 handikappföreningar); vilket innebär ansökningsförfarande, ekonomiska och verbala sammanställningar, protokollsskrivande, information samt uppföljning av genomfört handikappolitiskt arbete av handikappföreningarna.

Handikappprogrammets avslutande kapitel behandlar beslut, ansvar, finansiering och uppföljning. Ett led i att implementera landstingets Handikappprogram är att efterfråga resultat. Detta görs via årsredovisningarna, som sammanställs på LSF

2010-04-20

Kansli och rapporteras till landstingsstyrelsen. Rapporteringen för 2008 har genomförts till styrelsen.

Eftersom landstingsstyrelsen enligt Handikappprogrammet har ansvaret för att programmet revideras har LSF Kansli i samarbete med personal från Färdtjänsten och Handikapp & Habilitering under året utarbetat ett förslag till nytt Handikappprogram, då det nuvarande avslutas 2010. Det nya programmet har namnet "Mer än bara trösklar Stockholms läns landstings program 2011-2015 för delaktighet för personer med funktionsnedsättning".

SLL Personal har tillsammans med handikapporganisationerna i Stockholms län (Handikappföreningarnas Samarbetsorgan i Stockholms län, De Handikappades Riksförbund i Stockholms län och Synskadades Riksförbund, Stockholms och Gotlands län) under året slutfört en förstudie, vars projektidé är att öka kunskapen hos landstinget som arbetsgivare så att fler personer med funktionsnedsättning kan anställas. Projektet, som heter "Vår kompetens – din möjlighet", är finansierat av Europeiska socialfonden EFS. En ansökan har utarbetats till en huvudstudie och kommer att lämnas in i början av 2010.

Patientnämnden

Av nämndens styrande dokument, t ex kvalitetspolicy och mål samt budget, framgår att landstingets handikappolitiska program utgör en viktig utgångspunkt vid handläggning av nämndens patientärenden.

Nämndens lokaler är tillgängliga och arbetsmiljön bedöms lämplig för personer med funktionshinder. För att underlätta för synskadade att finna nämndens informationsmaterial i väntrum och liknande lokaler har broschyrer etc en karakteristisk utformning. Nämnden har tidigare genom sina ärenden uppmärksammat på brister i landstingets teckentolkverksamhet och drivit frågan i två olika sk principärenden. När så bedöms relevant informeras personer som kontaktar nämnden om lämplig handikapp- eller annan intresseorganisation och dessas möjlighet att erbjuda stöd. Vid behov förmedlas även kontakt. Nämnden har regelbundna möten med Handikappförbundens samarbetsorganisation (HSO) samt representanter för Synskadades riksförbund och De neurologiskt handikappades riksförbund. I samarbetet identifieras frågor som berör funktionshindrade. Med hänsyn till nämndens uppdrag och verksamhet bedöms ytterligare åtgärder ej behövas.

KUN

En utgångspunkt är att kultur som får stöd av landstinget ska vara tillgänglig för alla. Funktionshindrade personer ska ha samma tillgång till kultur som andra på grundval av sina egna önskemål och intressen. Personer med funktionsnedsättningar ska ha möjlighet att använda sin kreativitet och sina

2010-04-20

konstnärliga och intellektuella färdigheter. Detta inte bara för sin egen skull utan också för att berika omgivningen med dans, musik, teater, litteratur, bildkonst etc. Den fysiska tillgängligheten för rörelsehindrade är inte tillfredsställande i många lokaler som används för kulturaktiviteter. Synskadade har behov av syntolkning för att kunna ta del av scenkonst, film, och museer. Kulturutbudet är begränsat för den som har nedsatt hörsel. Många gånger saknas fungerande hörselteknisk utrustning. Bemötande från personal som har kontakt med personer som har funktionsnedsättning är en grundläggande viktig fråga.

I reglerna för stöd poängteras att verksamheten ska vara tillgänglig för alla. Den förening eller organisation som får stöd ska sträva efter detta, både i den fysiska miljön och i information i form av till exempel broschyrer och hemsida. De som får verksamhetsstöd ska styrka hur de informerar om tillgängligheten till sin verksamhet på hemsidan eller i tryckt material.

2007 införde kulturnämnden ett särskilt stöd för att öka möjligheten för funktionshindrade att ta del av kultur – tillgänglighetsstöd. Stödet kan sökas i samband med ansökan om kulturstöd. Stödet ska ge stimulans till att människor med olika funktionshinder får ökad möjlighet att ta del av eller medverka i olika kulturella aktiviteter. Stödet kan inte ges till ombyggnader av lokaler och eller annan investering i fastighet. Alla kulturorganisationer som erhåller årligt verksamhetsstöd måste informera om sin tillgänglighet på hemsida och i tryckt material.

Kulturförvaltningen bedriver ett aktivt arbete inom förvaltningens samverkansråd för tillgänglighetsfrågor. Tyvärr söker alltför få organisationer tillgänglighetsstödet. Under 2009 har kulturnämnden fördelat totalt 30 tkr till två organisationer för att öka tillgängligheten för funktionshindrade att ta del av kultur. Tio ansökningar avslogs.

En utförlig information om tillgänglighet finns på nämndens hemsida och medlemmarna i kulturförvaltningens samverkansråd för handikappfrågor kan bistå med tips och råd. Men kulturutövarna har hittills visat ett tämligen lågt intresse för ta sig an den viktiga uppgiften att göra olika kulturgerer tillgängliga för alla medborgare i samhället.

Landstingsrevisorerna

Policyn efterföljs i tillämpliga delar.

RTK

I enlighet med landstingets handikappprogram ska handikappolitiska insatser bidra till att självständigheten bland personer med funktionsnedsättningar ökar och att

2010-04-20

deras livskvalitet förbättras. Inom Regionplanenämndens ansvarsområde handlar det framför allt om handikapporganisationers deltagande i RUFS-processer och nämndens arbete med frågor som tillgänglighet, bostäder, arbetsmarknad, utbildning och mötesplatser. I RUFS 2010 berörs funktionshindrades behov och förutsättningar framför allt i strategin *Öka uthållig kapacitet och kvalitet* (utbildning, transporter och bostäder), *Stärk sammanhållningen* (fysisk och socialmiljö) och *Frigör livschanser* (diskriminering och arbetsmarknad).

MediCarrier AB

Bolagets verksamhet har ej gett anledning till att införa särskilda handikappprogram, utöver vad som avser ansvar som arbetsgivare avseende arbetsmiljö.

Stockholm Care AB

Handikappprogrammet beaktas i vårt arbete i den mån som vi har funktionshindrade patienter som behöver assistans. Bolaget beaktar programmet inom ramen för sitt uppdrag

Trafik**AISAB**

AISAB har inte redovisat sitt arbete med dessa frågor.

Färdtjänsten

Handikappprogrammet för Stockholms läns landsting är ett av de viktigaste styrande dokumenten för färdtjänsten och även för den nya myndighetsorganisationen, eftersom funktionshindrade personer är färdtjänstens dominerande målgrupp. I programmet som hänvisar till den nationella handlingsplanen sägs bl.a: "Färdtjänst är till för personer som har väsentliga svårigheter att resa med allmänna kommunikationsmedel". I färdtjänstlagen som styr myndighetsorganisationen är färdtjänsten en del av kollektivtrafiken – *den särskilda kollektivtrafiken*. Funktionshindrade personer ska kunna göra resor med fordon i den allmänna kollektivtrafiken, med mindre servicebussar, med personbilar eller med specialfordon för dem som har stora behov av extra service för att klara resandet. Programmet stöder det nära samarbetet mellan myndigheten, färdtjänstverksamheten och SL på områdena ökad tillgänglighet, utbyggnad av närtrafiken, utvecklingen av reseplanerare för funktionshindrade m.m. Under 2009 har färdtjänsten utvecklat sin hemsida med information på olika språk och på lätt svenska. Programmet stöder även myndighetsorganisationens fortsatta samverkan med handikapporganisationerna.

2010-04-20

Tillgänglighetsarbete

Färdtjänstens tillgänglighetsarbete har fram till omorganisationen bedrivits som ett särskilt projekt i nära samarbete med SL och länets kommuner. Arbetet bedrivs i arbetsgrupper i ett tjugotal kommuner i länet. Projektet ska bl.a. kartlägga och stimulera tillgänglighetsarbetet i kommunerna. Inom projektet har en kartläggning av kommunernas arbete med tillståndsutredningar och hur de beaktar tillgänglighetsfrågor gjorts. Kartläggningens resultat kommer att presenteras för färdtjänstnämnden i februari 2010.

En aktiv marknadsföring och information om tillgänglighetsarbetet och dess målsättning att öka andelen personer med funktionsnedsättning som åker med allmän kollektivtrafik har genomförts. En överföring av resande till SL har också skett under ett antal år. Statistiken för 2009 visar en minskning av antalet färdtjänsttillstånd med 7 % jämfört med 2008 för personer i åldern 75 -79 år med ett funktionshinder orsakat av skador i rörelseapparaten. Förvaltningens analys är att tillgänglighetsarbetet i den allmänna kollektivtrafiken samt det aktiva arbetet med de kommunala utredarna har resulterat i att denna åldersgrupp klarar att resa med allmän kollektivtrafik i större utsträckning än tidigare.

Projektet ingår efter omorganisationen i SL:s ordinarie tillgänglighetsarbete.

Färdtjänstverksamheten inom SL

SL har arbetat med de delar i landstingets handikapprogram som berör tillgänglighet och säkert resande. Arbetet har skett inom ramen för ett särskilt tillgänglighetsprojekt. Projektet syftar till att i samarbete med övriga aktörer/ansvariga möjliggöra hela resan, inom allmän kollektivtrafik, för personer med funktionsnedsättning.

Information om arbetsmodellen har givits till alla kommuner/stadsdelar under bland annat de träffar som kommunernas politiska ledning har tillsammans med delar av SL:s styrelse. Dessa kontakter sker en gång per år. Det konkreta arbetet är uppdelat i en del som riktar sig till utredarna i kommunerna samt en del som riktar in sig på åtgärder i den fysiska miljön. Arbetet har resulterat i anpassningar av busshållplatser, införande av kompletterande närtrafik m.m. En viktig del av arbetet består i att informera intresseorganisationer i kommunerna om vilket arbete som pågår för att få hjälp med att tydliggöra behovet av en tillgänglig kollektivtrafik.

Kontakter och samarbete sker med samtliga utredare i kommunerna och nulägesbeskrivningar kring förutsättningarna för ett bra samarbete mellan utredare i kommunerna och beslutsfattare i färdtjänstförvaltningen har tagits fram. Detta möjliggör en utveckling där samtliga komponenter, inkluderat

2010-04-20

tillgängligheten i miljön, finns med i bedömning om rätt till särskild kollektivtrafik.

När det gäller den fysiska miljön har under hösten en inventering av samtliga busshållplatser inom kommunerna initierats. En total lägesbeskrivning kommer att finnas i början av 2010.

Arbetet med tillgänglighetsanpassning av den allmänna kollektivtrafiken ger resultat; andelen personer med rörelsehinder som har beviljats tillstånd för färdtjänst har minskat för åldersgruppen 75 -79 med 8 procent, för åldersgruppen 75 – 85 med 4 procent samt för åldersgruppen 65 – 90 med 3 procent.

Från färdtjänstverksamheten har en medarbetare, som en av tre, deltagit i arbetet med att ta fram ett förslag till nytt handikappprogram för landstinget, ett program som tydligare pekar på behovet av tillgänglighet för att minimera handikapp. Programmet blir föremål för beslut i landstingsfullmäktige under hösten 2010 och kommer att gälla från den 1 januari 2011.

Allt tillgänglighetsarbete kommer vidare att ske inom SL:s ordinarie tillgänglighetsarbete.

AB SL

SL har sedan 2006 ett program för ökad tillgänglighet för funktionshindrade. Målet för programmet är att den som själv, eller med hjälp av en ledsagare, kan ta sig till en station eller hållplats även ska kunna resa med SL senast vid utgången av år 2010.

Aktiviteter och Resultat

Spårbunden trafik (tunnelbana, pendeltåg, lokalbana)

Montering av taktila markeringar utefter plattformskanter fortlöper och kommer att färdigställas under 2010.

Arbetet med att nivå- och sidjustera spåren i tunnelbanan för att utjämna nivåskillnader och avstånd mellan tåg och plattform har pågått sedan 2007 och kommer att fortsätta under 2010.

Under 2009 har arbetet även fortsatt med att byta ut slag- och pendeldörrar till automatstyrda dörrar.

SL:s ambition är att alla entréer i tunnelbanan ska vara tillgängliga med hiss. Sju entréer i tunnelbanan saknar hiss i dagsläget. Dessa kommer att förses med hiss i samband med upprustningen av Hagsätragrenen under 2011.

2010-04-20

De gamla vagnarna på Nockebybanan har ersatts med låggolvvagnar av modell A32.

Upprustning av Roslagsbanan har påbörjats 2009, i detta arbete ingår en tillgänglighetsanpassning av fordon och plattformar. Åtgärder på plattformar har genomförts under 2009 och fordonen kommer löpande att byggas om under en tre till fyra års period.

Busstrafik

Under 2009 har arbete genomförts med syfte att kunna erbjuda fler låggolvslinjer (linjer som alltid trafikeras av bussar med lågt golv). För att ytterligare öka tillgängligheten har ramper monterats i samtliga de låggolvsbussar som tidigare saknade detta.

Arbetet har fortsatt med att installera utvändiga högtalare som automatiskt ropar ut linjenummer och destination. Arbetet kommer att slutföras under 2010.

Vidare har tillgänglighetsanpassning av bussterminaler skett efter beslutade riktlinjer. Arbetet kommer att slutföras 2010.

Utbildning

All personal som kommer i kontakt med resenärer ska utbildas i en särskild bemötandeutbildning. Kravet läggs in som ett villkor i samband med trafikupphandlingar. Dessutom görs separata beställningar för de avtalsområden som inte handlas upp före utgången av 2010. Under 2009 har flera bussavtalsområden utbildat sin trafikpersonal i bemötandeutbildning.

Intern utbildning för alla anställda inom SL genomförs även kontinuerligt.

Informationsåtgärder

Ett arbete har pågått under 2009 för att göra det möjligt att söka resor som uppfyller SL:s krav på tillgänglighetsanpassning i Reseplaneraren.

Samverkan

SL har sedan 1981 haft ett regelbundet samråd med länets handikapporganisationer. Samarbetet bedrivs i enlighet med den modell med samverkansråd som landstingsfullmäktige har beslutat.

WÅAB

Waxholmsbolaget arbetar fortlöpande med att förbättra möjligheterna för funktionshindrade att ta del av och nyttja skärgårds- och hamntrafiken. Hissar installeras i de nybyggda fartygen och ombyggnad av landgångar har skett. I en

2010-04-20

särskild informationsfolder "Skärgård för alla" redogörs för tillgängligheten i skärgården. Av tidtabellerna framgår fartygens tillgänglighet för passagerare med rörelsehinder och omfattar ombordstigning, salong, anpassad toalett och utedäck. Symboler anger om tillgängligheten är god, relativt god eller mindre god. Fartygen har även symboler på fartygssidorna som anger grad av tillgänglighet.

Samarbete kring dessa frågor pågår kontinuerligt med handikapporganisationer, skärgårdskommunerna samt Stiftelsen Fritid och Friluftsliv. Stiftelsen gör en översiktlig inventeringsrapport som omfattar tillgängligheten till skärgårdsterminaler, hamnfärjor, färjelägen och passagerarfartyg som går enligt Waxholmsbolagets tidtabell. Rapporten utgör del av underlaget för bolagets tillgänglighetsarbete. Nästa rapport kommer under våren 2010.

Under 2009 genomfördes en utbildningsdag för all trafikpersonal dvs ombordanställda samt terminalpersonal. Ämnet var bemötande och då med tyngdpunkt gentemot passagerare med någon sorts handikapp.

Fastighet

Locum AB

Locum AB:s riktlinjer för tillgänglighet och skyltning används i projekteringsarbetet t.ex. vid utformning av lokaler, entréer, toaletter, skyltning m.m.

Ett antal projekt med tillgänglighetsfokus har genomförts och färdigställt under 2009.

Några sjukhusentréer har byggts om där dörrpartier, belysning och ledstråk har setts över.

Ett mindre antal modulbaserade receptionsdiskar, som är tillgängliga och även uppfyller krav på arbetsmiljö och säkerhet, har monterats under året. Vid Sabbatsbergs sjukhus genomförs en total omskytning för att förbättra tillgängligheten. Arbetet beräknas vara klart för utvärdering under mars 2010.

En uppdatering av de ursprungliga inventeringarna har genomförts för att få en aktuell status på antalet tillgänglighetsbrister. Resultatet visar på att åtgärdsarbetet har kommit olika långt.

Inventeringsuppdraget åt Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning, HSN-f, avslutades i augusti 2009. Drygt 550 inventeringar av vårdvalsauktoriserade verksamheter har genomförts. Som en fortsättning på detta projekt har även en funktion upprättats för att bistå verksamheterna med råd vid åtgärdandet av tillgänglighetsbristerna.

2010-04-20

Tandvård och sjukvårdsområde

Folktandvården Stockholms län AB

Folktandvården har i sitt arbete med handikappprogrammet under året särskilt fokuserat på:

Uppsökande verksamhet till vissa äldre och funktionshindrade som omfattas av det reformerade tandvårdsstödet i Stockholms län. Folktandvården har ej arbetat med denna verksamhet på många år, så nytt utbildningsmaterial och patient/anhörigmaterial har tagits fram och vår personal har utbildats för att utföra uppdraget att utbilda vårdpersonal och göra munhälsobedömning på de boende.

För att undvika långa transporter och öka tillgängligheten för boende på sjukhem har fler mobila tandläkarutrustningar införskaffats. Dessa är fullt utrustade med bland annat både digital röntgen och tillgång till våra datajournaler.

Ett elektroniskt utbildningsprogram i munvård har tagits fram till www.fass.se. Det riktar sig till vårdpersonal och till allmänheten.

Fortsatta erbjudanden om gratis föreläsningar till handikapporganisationer/brukargrupper har getts.

För anställda med funktionshinder arbetar klinikledningarna och Folktandvårdens personalavdelning aktivt för att förbättra arbetsmiljön och individuellt anpassa arbetsplatsen.

Stockholms läns sjukvårdsområde

Som en naturlig del av den ordinarie verksamheten i SLSO:s verksamheter sker samverkan med patientorganisationer i syfte att lära och att anpassa vård och behandling till respektive patientgrupps behov. Särskilt stor vikt läggs vid information till patienter och anhöriga. Resultatet mäts i patientenkäter. Med samma syfte och i ordinär verksamhet sker samverkan med vårdgrannar vid rehabilitering.

Inom SLSO finns en verksamhet, vars patienter samtliga är funktionshindrade, Handikapp & Habilitering. Här arbetar man utifrån det miljörelaterade handikappbegreppet, det vill säga WHO:s (Världshälsoorganisationen) definition av handikapp: "Det är inte ditt funktionshinder som avgör om du har ett handikapp. Det är istället brister i den fysiska, sociala eller psykologiska miljön som skapar handikapp."

Inom Handikapp & Habilitering inryms sedan 1 januari 2009 även Tolkcentralen, som erbjuder teckenspråkstolk till döva, dövblinda, hörselskadade och vuxendöva personer.

2010-04-20

Handikapp & Habilitering är en kunskapsorganisation. Till grund för verksamheten finns SLL:s handikappprogram http://www.sll.se/Page/31609/handikappprogram_2007-2010.pdf. Inom organisationen arbetar man för att medarbetarnas kunskap och kompetens ska ses som en viktig framgångsfaktor. År 2008 utarbetades en policy för lärande. Under 2009 har arbete med att sprida policyn i organisationen skett och sker nu fortlöpande. Syftet med policyn är att lyfta fram

- hur Handikapp & Habilitering vill arbeta med och stödja lärande
- möjligheter till lärande
- hinder till lärande
- roller, ansvar och mandat

Målsättningen är att policyn ska användas som ett tydliggörande dokument, men också som utgångspunkt för reflektion/diskussion/samtal om dessa frågor inom organisationen.

Akutsjukhus

Danderyds Sjukhus AB

DSAB följer de regler och riktlinjer som finns för att handikappade ska kunna förflytta sig inom sjukhuset och för att alla ska kunna erbjudas en likvärdig vård. I samband med ombyggnation etc. följer sjukhuset regler och rekommendationer för att underlätta för handikappade att förflytta sig inom sjukhuset och i övrigt kunna få den vård som behövs.

Karolinska Universitetssjukhuset

Handikappprogrammet beaktas vid alla verksamhetsförändringar/ombyggnationer. I samband därmed görs en översyn anpassning av HWC, trösklar, receptionsdiskar, dörrar och liknande enligt de senaste normerna. Under året har samtliga genomförda verksamhetsförändringar anpassats enligt denna princip.

SÖS AB

Sjukhuset följer Handikappprogram 2007-2010 *LF 2006-05-09, LS 0603-0679*. Under året har informationsdisken i huvudentrén byggts om för att anpassas för rullstolsburna personer. Även receptionsdiskarna på samtliga mottagningar har anpassats på samma sätt. På handikapptaletterna har vissa anpassningar och förbättringar gjorts under året. För hörselskadade patienter finns texttelefoner för utlåning. Rutiner för användning av tolk finns inom sjukhuset och auktoriserade tolkar används frekvent. Om behovet av tolk är så akut att det inte finns tid att invänta en tolk finns högtalartelefoner inom sjukhuset för utlåning.

2010-04-20

St Eriks Ögonsjukhus AB

Sjukhuset samarbetar med Syncentralerna för att våra patienter på ett smidigt sätt ska kunna få bästa möjliga hjälpmedel. Dessutom finns ett brukarråd som regelbundet träffas och utbyter tankar kring bemötande och tillgänglighet. Under året har bland annat displayerna i nummerapparaten bytts för att synskadade lättare ska kunna se siffrorna. Sjukhuset har också genomfört ett första seminarium kring klarspråk för att utbilda samtliga webbskribenter. Satsningen är en del i att förbättra begripligheten på framför allt våra webbplatser.

Södertälje sjukhus AB

Implementering av handikappprogrammet har skett genom att information uppdateras på intranätet och den publika webbplatsen för Södertälje Sjukhus. Alla har tillgång till upphandlad tolktjänst och information ges till personer med funktionshinder om handikapporganisationer i stor utsträckning. Vården tillhandahåller material från olika handikapporganisationer. Personer med funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom ges möjlighet till delaktighet via de individuella vårdplaneringar som görs, där patienten och närstående är delaktiga. Genom att rehabiliteringspersonal använder sig av klientcentrerade bedömningsinstrument görs patienten delaktig. Flera av de bedömningsinstrument som används är självskattningsinstrument som utgår från patienten. Därmed har patienten stort inflytande både i utrednings- och behandlingssituationen samt vid utvärderingen av behandlingen. En total genomgång av sjukhusets samtliga hygienutrymmen genomförs i ett flerårsprojekt i syfte att förbättra standard avseende handikapp och arbetsmiljö. 97 utrymmen omfattas av ett flerårsprogram som påbörjats i februari 2007. Färdtjänst- och taxiangöringen till geriatriska mottagningen har förbättrats genom utökade och säkrare ytor för rörelsehindrade. Vad gäller ökad medvetenhet, rehabilitering/habilitering, hjälpmedel samt tillgänglighet/säkerhet finns en förbättringspotential avseende efterlevnad.

Tio Hundra AB

TioHundra AB följer i stort de policys som SLL har utarbetat. Då TioHundra AB är ett samägt bolag med Norrtälje kommun har bolaget utarbetat även egna policys för att i möjligaste mån även beakta de policys som är gällande för Norrtälje kommun.

NKS

Handikappprogrammet tas hänsyn till både i planeringen av det nya universitetssjukhuset samt vid NKS-förvaltningens egna lokaler. Handikapporganisationer deltar aktivt i planeringsarbetet inför det nya sjukhuset. En handikappanpassning har gjorts i förvaltningens lokaler, t.ex. genom framtagande av en vägbeskrivning med en alternativ entré till förvaltningen för

2010-04-20

funktionshindrade, installation av en lägre placerad ringklocka vid ytterdörren samt borttagande av yttre dörr till WC.

Analys, slutsatser och förslag

Generellt och övergripande

Handikapporganisationerna i det centrala samverkansrådet har poängterat behovet av ökad kunskap om funktionsnedsättningar, funktionshinder och dess konsekvenser. En utbildningssatsning är planerad i enlighet med EFS-projektet med start för chefer inom LSF och HSN.

Samtliga förvaltningar och bolag skulle kunna mer aktivt arbeta för att anställa personer med funktionsnedsättning.

Samverkansråd

Både handikapporganisationerna och Stockholms läns landsting ger positiva signaler om den tillämpade Samverkansrådsmodellen. Arbetsättet bör således fortsätta. Det som skulle kunna utvecklas är att inrätta samverkansråd vid RTK och Folktandvården AB.

Administrativa förvaltningar och bolag

HSN

Hälso- och sjukvårdsnämndens verksamhet består främst i att beställa vård. Det viktigaste ur funktionshinderspersionen måste därför vara att Handikappprogrammet finns med som en del i alla avtal. HSN uppger att så är fallet.

En inventering har genomförts av alla 587 mottagningar i primärvården. De som hade allvarliga brister har fått en uppmaning att inkomma med en handlingsplan hur dessa ska åtgärdas. Arbetet ska vara klart senast den 31 december 2010.

HSNf nämner dock ingenting om någon inventering i alla övriga mottagningar som landstinget har avtal med till exempel inom psykiatrin. Här behövs en redovisning av tillgänglighetssituationen och eventuella nödvändiga åtgärder såvida den fysiska tillgängligheten inte är tillfyllest.

HSNf nämner heller inget om den kognitiva tillgängligheten. Hur är informationen på mottagningarnas hemsidor utformad? Finns lättlästa versioner? Hur ser kallelserna ut, är dess information lätt att förstå även för t ex dyslektiker? Inom dessa områden har HSNf en del kvar att åtgärda.

2010-04-20

Internfinans

Internfinans är ett litet bolag om man ser till antalet anställda. Det är svårt att se hur ett funktionshindersperspektiv skulle kunna tillämpas i deras verksamhet. Däremot skulle det kunna tillämpas i form av att anställa personer med funktionsnedsättningar, något som muntligen har diskuterats.

LSF

Landstingsstyrelsen har en central funktion för övergripande handikappfrågor. Denna funktion administrerar samverkansrådet mellan landstingsstyrelsen och handikapporganisationerna, bemötandepriiset och bidrag till handikapporganisationer samt förvaltar och följer upp Handikappprogrammet. Till detta hör också att utforma nytt program, när det befintliga avslutas. Detta är genomfört under året.

Upphandlingsavdelningen sorterar under LSF. I årsredovisningen står inget om hur denna avdelning hanterar Handikappfrågorna och krav på tillgänglighet i upphandlingarna. I kommande redovisningar borde detta framgå.

Patientnämnden

Handikappprogrammet är ett viktigt dokument för Patientnämnden. Nämnden tar hänsyn till programmets intentioner. Arbetslokalerna är tillgängliga. Informationsmaterialet är utformat med hänsyn tagen till personer med funktionsnedsättningar. Vid behov förmedlas kontakt till lämplig handikapp- eller intresseorganisation.

Kulturnämnden

En utgångspunkt för kulturnämnden är att kultur som får stöd/bidrag av landstinget ska vara tillgänglig för alla. Alla - oavsett funktionsnedsättning - ska ha samma möjlighet att ta del av kulturutbudet eller delta i kulturutövningen. I reglerna för att få stöd poängteras att verksamheten ska vara tillgänglig för alla. De som får stöd ska sträva efter både fysisk och kommunikativ tillgänglighet. Däremot redovisar kulturnämnden inte i hur hög utsträckning som detta är genomfört.

Kulturförvaltningen redogör för att jämförelsevis få har sökt och ännu färre har beviljats särskilt stöd till att förbättra tillgängligheten. Detta kan bero på reglerna för hur stödet ska användas inte är tillämpbara i praktiken och/eller att bidraget (15 000 kr) är så litet att det inte känns värt att lägga ner arbete på att söka det.

Landstingsrevisorerna

Landstingsrevisorerna anger att Handikappprogrammet efterföljs i tillämpliga delar. I sin årsredovisning skulle revisorerna kunna ange om tillämpningen av handikappprogrammet granskats under året.

2010-04-20

RTK

I Regionplanekontorets långsiktiga planeringsarbete är det väsentligt att funktionshindersperspektivet finns med. I kontorets redogörelse synes detta också vara fallet.

MediCarrier AB

I bolagets årsredovisning ges knapphändig information om hur Handikappprogrammet tillämpas. Detta kan således utvecklas. Bolaget har i likhet med övriga förvaltningar och bolag möjlighet att anställa personer med funktionsnedsättning.

Stockholm Care AB

Bolaget beaktar Handikappprogrammet inom ramen för sitt uppdrag. Som ovan kan även här konstateras att bolaget har möjlighet att anställa personer med funktionsnedsättning.

Trafik**AISAB**

AISAB har inte kommenterat hur de tillämpar landstingets Handikappprogram. Även här kan konstateras att bolaget har möjlighet att anställa personer med funktionsnedsättning.

Färdtjänsten

Färdtjänst är kollektivtrafik - särskild kollektivtrafik - för personer med funktionsnedsättning.

Färdtjänsten beskriver hur Handikappprogrammet är ett av de viktigaste styrande dokumenten, eftersom personer med funktionsnedsättningar är färdtjänstens kunder. Programmet stöder samarbetet mellan myndigheten, färdtjänstverksamheten och SL. Under året har färdtjänsten utvecklat sin hemsida med information på olika språk och på lättläst svenska.

Tillgänglighetsarbetet har bedrivits i nära samarbete med kommunerna och med SL. Under året har delar av färdtjänsten dessutom organisatoriskt flyttats över till SL. Samarbetet med kommunerna har bedrivits i projektform. Projektet ska kartlägga och stimulera tillgänglighetsarbetet i kommunerna. Gångstråken från bostaden till busshållplatser och stationer måste vara tillgängliga så att hela resan är möjlig att genomföra.

Tillgänglighetsarbetets målsättning är att överföra fler färdtjänstresenärer till SL. Förevisad statistik visar en minskning på 7 % från 2008 av antal färdtjänstillstånd

2010-04-20

för personer i åldern 75-79 år med skador i rörelseapparaten. Färdtjänstens och SL:s analys är att tillgänglighetsarbetet har medfört denna minskning. Det måste ses som positivt, då man måste utgå från att personer med funktionsnedsättning vill ha ett liv som alla andra, vilket bland annat innebär att kunna åka med vanlig kollektivtrafik.

Slutsatsen är att Färdtjänsten arbetar helt i enlighet med programmets intentioner.

SL och Färdtjänstverksamheten inom SL

Det måste vara både positivt och praktiskt att utförandedelen av färdtjänsten flyttat över till SL så att den allmänna och den särskilda kollektivtrafiken sorterar under samma tak.

SL arbetar med tillgänglighetsanpassningen på flera fronter, dels den fysiska, dels den informativa/kunskapsmässiga. Till att börja med kan man konstatera att arbetet med att få samtliga busslinjer, tåg, tunnelbanor, stationer och hållplatser i Stockholms län tillgängliga för personer med syn- hörsel, rörelse- och kognitiva funktionsnedsättningar är ett mycket stort åtagande. Likväl arbetar SL systematiskt med att successivt lyckas i detta åtagande. SL har i sin årsredovisning, som återgetts under punkten Resultatsammanställning ovan, redogjort för alla genomförda åtgärder under 2009. En hel del är således gjort, men en hel del återstår också av de fysiska tillgänglighetsåtgärderna.

För att personalen ska kunna ge trafikanterna ett gott bemötande behövs kunskap om vilka konsekvenser olika typer av funktionsnedsättningar ger. Därför arbetar SL kontinuerligt med att ge personalen bemötandeutbildningar. Kravet på utbildning läggs in som ett villkor i trafikupphandlingarna.

Informationen om hur tillgängligheten är beskaffad på de olika färdmedlen arbetar SL med på Reseplaneraren. Av SL:s text i årsredovisningen kan man dra slutsatsen att arbetet inte är färdigt.

Representanter från organisationerna, som företräder personer med funktionsnedsättning, är positiva till SL:s tillgänglighetsarbete.

Sammanfattningsvis kan konstateras att SL och Färdtjänstverksamheten inom SL arbetar målmedvetet och systematiskt med att nå målet om en tillgänglig allmän och särskild kollektivtrafik.

SL:s tillgänglighetsarbete gynnar **alla**.

2010-04-20

Waxholmsbolaget

Waxholmsbolaget fortsätter sitt systematiska tillgänglighetsarbete genom sina vartannat år genomförda inventeringar av fartyg, hamnfärjor, terminaler och färjelägen. Information om den fysiska tillgängligheten sammanställs i rapporter och skrivs in i fartygens tidtabeller.

Bolaget genomförde en utbildningsdag för all trafikpersonal under 2009 med ämnet bemötande med särskild vikt avseende passagerare med någon typ av funktionsnedsättning.

Waxholmsbolaget rapporterar främst områden som handlar om den fysiska tillgängligheten för personer med rörelsenedsättningar. Områden som berör syn, hörsel och astmatiska/allergiska områden har inte redogjorts för. Åtgärder för att komma tillrätta med dessa eventuella funktionshinder behöver redovisas.

Fastighet**Locum AB**

Locum har identifierat sina betydande aspekter inom tillgänglighetsområdet vilka är den fysiska tillgängligheten i om-, till- och nybyggnationer samt skyltningen till och inom landstingets alla lokaler. För dessa områden har Locum också utformat riktlinjer som tillämpas inom bolaget. Ansvar för skyltarna är delvis landstingets, delvis kommunernas. Vissa förvaltningar och bolag har tagit över rådigheten över skyltningen inom fastigheten.

Bolaget redogör för ett antal projekt och åtgärder som genomförts under året avseende den fysiska tillgängligheten. Ett viktigt uppdrag har varit att inventera drygt 550 vårdvalsauktoreriserade verksamheter. Locum har startat en rådgivning till hur tillgänglighetsbristerna ska åtgärdas. Eftersom många - kanske flertalet - av dessa verksamheter inte ligger i landstingets lokaler kan Locum inte genomföra åtgärderna utan enbart lämna råd.

Tandvård och sjukvårdsområde**Folktandvården Stockholms län AB**

Folktandvården redovisar sina åtgärder för att ge äldre och personer med funktionsnedsättning tandvård genom uppsökande verksamhet, genom att ta fram nytt utbildningsmaterial samt material till patienter och anhöriga samt genom att använda mobila tandläkarutrustningar med digital röntgen.

En del av Folktandvårdens åtaganden är att kunna ge tandvård åt alla patienter oavsett funktionsnedsättning. En annan del avseende tillämpningen av Stockholms läns landstings handikappprogram är att möjliggöra för personer med

2010-04-20

funktionsnedsättning att kunna ta anställning eller fortsätta sin anställning hos Folk tandvården. Bolaget redovisar att klinikledningar och personalavdelningen arbetar aktivt i denna fråga.

Stockholms läns sjukvårdsområde

Inom detta verksamhetsområde finns Handikapp & Habilitering, vars fokus ligger just på patienter med funktionsnedsättning. Tolkcentralen sorterar sedan ett år tillbaka också under Handikapp & Habilitering.

Stockholms läns landstings handikappprogram utgör grunden för denna stora verksamhet. Den nya policyn om lärande, som Handikapp & Habilitering utarbetade under 2008, har under 2009 etablerats och ska användas som ett tydliggörande dokument och vara en utgångspunkt för reflektion/diskussion/samtal om dessa frågor i organisationen.

Korallen och Lagunen inom Handikapp & Habilitering fick landstingets Bemötandepreis 2009. Juryns motivering var:

”Händelserikena Korallen och Lagunen får Stockholms läns landstings Bemötandepreis 2009 för sitt stora engagemang och arbete med att ge varje person möjlighet till utveckling på dennes villkor. Personalen arbetar ständigt med att finna medel, som skall väcka lusten att använda kroppen och sinnena så att personen känner att hon/han kan påverka sin omgivning i sin egen takt. All tillgänglig och möjlig teknik används och sökandet efter nya möjligheter pågår ständigt. Personalens utgångspunkt är att varje person är unik, viktig och värdefull.”

Stockholms läns sjukvårdsområde och främst verksamheten Handikapp & Habilitering arbetar i enlighet med handikappprogrammets intentioner. Många av nomineringarna till Bemötandepreiset 2009 var verksamheter inom Handikapp & Habilitering, vilket är ett tecken på att organisationen är framgångsrik avseende verksamheterna för personer med funktionsnedsättning.

Kommande år skulle det vara intressant att också veta hur resterande delar av Stockholms läns sjukvårdsområde arbetar i enlighet med handikappprogrammet.

Akutsjukhus

Danderyds sjukhus AB

Sjukhuset skriver i sin årsredovisning att de följer de regler och riktlinjer som finns för att handikappade ska kunna förflytta sig inom sjukhuset samt att alla ska kunna erbjudas en likvärdig vård. Sjukhuset likställer här ”handikappad” med personer med funktionsnedsättning i rörelseapparaten, men det finns många fler

2010-04-20

typer av funktionsnedsättningar, som ett sjukhus behöver ta hänsyn till i sin yrkesutövning. Här saknas information om dessa områden. Sjukhuset nämner heller inget om vad de gör för att kunna anställa personer med funktionsnedsättning eller fortsätta att ha kvar personal som fått en funktionsnedsättning.

Karolinska Universitetssjukhuset

Sjukhuset skriver att programmet beaktas vid alla verksamhetsförändringar/ombyggnationer och ger exempel på trösklar, receptionsdiskar och dörrar. Dessa åtgärder ligger egentligen inom Locums ansvarsområde, men det är likväl positivt att de genomförs. Sjukhuset nämner inget om andra områden som handikappprogrammet berör såsom till exempel anställning av personer med funktionsnedsättning, tillgänglig information för t ex personer med kognitiva funktionsnedsättningar samt forskning avseende hälsotillståndet hos personer med funktionsnedsättning.

Karolinska Universitetssjukhuset representerar en mycket stor del av Stockholms läns landsting. Sjukhuset borde därför kunna lämna mer information avseende hur sjukhuset efterlever det av fullmäktige beslutade styrande dokumentet.

Södersjukhuset AB

Även Södersjukhuset redogör för ett antal fysiska åtgärder som vidtagits avseende sjukhusbyggnaden, såsom receptionsdiskar och handikapptoalletter, vilka är Locums ansvarsområde. För hörselskadade patienter finns texttelefoner. Sjukhuset anger att rutiner finns för tolkanvändning. I övrigt följer sjukhuset handikappprogrammet.

Sjukhuset nämner ingenting om de svårigheter som patienter har som har kognitiva funktionsnedsättningar. Inte heller någon kommentar om och i så fall hur man gjort för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att vara anställda eller att ta anställning på sjukhuset.

St Eriks Ögonsjukhus AB

Sjukhuset beskriver att de samarbetar med Syncentralerna och att ett brukarråd träffas regelbundet. Åtgärder har vidtagits för att patienterna bättre skall kunna se siffrorna i displayerna. Dessutom har sjukhuset börjat anpassa sina webbplatser för personer med synnedsättning.

Sjukhuset nämner inget om andra funktionsnedsättningar. Det är möjligt att en person med synnedsättning samtidigt kan ha andra funktionsnedsättningar, som sjukhuset borde ta hänsyn till.

2010-04-20

Södertälje sjukhus AB

Södertälje sjukhus ger i sin årsredovisning flera exempel på att de är aktiva inom området att göra sjukhusmiljön tillgänglig för personer med funktionsnedsättning såsom: information om handikappprogrammet på intranätet och på den publika webbplatsen, tillgång till tolktjänst, information om handikapporganisationer, delaktighet i vårdplaneringen, utrednings – och behandlingssituationen samt vid utvärderingen. En genomgång har gjorts av hygienutrymmena. Ytorna för färdtjänstresenärerna till den geriatriska mottagningen har utökats. Sjukhuset har således påbörjat många olika åtgärder i syfte att få både sjukhus och vård bättre anpassat till dem som har funktionsnedsättningar, men man påpekar också att förbättringspotential finns för ett par områden.

Tio Hundra AB

Tio Hundra AB anger i likhet med föregående år att de i stort följer de policys som Stockholmsläns landsting utarbetat, men att bolaget också måste ta hänsyn till Norrtälje Kommuns styrande dokument. Några exempel eller någon närmare beskrivning av deras arbete ges inte. Analys, kommentarer och förslag till förbättringar är därför svåra att göra.

NKS

Nya Karolinska Solna skriver att de dels åtgärdat de egna lokalerna, dels tar hänsyn till handikappprogrammet i planeringen av det nya sjukhuset. Det är av yttersta vikt att lokalerna redan från början utformas på bästa sätt för personer med funktionsnedsättning. Att åtgärda detta i efterhand blir både kostsamt och opraktiskt för alla parter. Handikapporganisationerna har hittills medverkat i planeringsprocessen. Det är mycket viktigt att detta fortsätter och att beslutsfattarna tar hänsyn till de synpunkter och förslag som handikapporganisationerna framför.

Sammanfattning av förslagen

Nedan följer en sammanfattning av de förslag, som förvaltningar och bolag skulle kunna genomföra, så att personer med funktionsnedsättning skulle kunna få en bättre tillvaro.

Övergripande

- Öka kunskapen genom utbildning med start till chefer om funktionsnedsättningar och dess konsekvenser.
- Anställ fler personer med funktionsnedsättning.

Samverkan

- Utforma samverkansråd vid RTK och Folktandvården AB.

2010-04-20

HSN

- Bevaka att åtgärderna för att få primärvårdsmottagningarna tillgängliga genomförs.
- Inventera och åtgärda brister i alla övriga vårdmottagningar som landstinget har avtal med.
- Inventera och om behov föreligger åtgärda brister i den kommunikativa/kognitiva tillgängligheten på t ex kallelser, hemsidor, skyltning och färdbeskrivningar i eller till alla vårdinrättningar/mottagningar, som landstinget har avtal med.

LSF

- Informera om hur Upphandlingsavdelningen hanterar handikappfrågor i sin verksamhet.

KUN

- Kulturnämnden bör redovisa den fysiska och kommunikativa tillgängligheten hos de organisationer och föreningar som får stöd/bidrag.
- Reglerna eller bidragsnivån bör ändras så att fler kan utnyttja möjligheten till ekonomiskt bistånd i att förbättra tillgängligheten.

Landstingsrevisorerna

- Det vore intressant att ta del av huruvida någon granskning genomförts avseende handikappprogrammets tillämpning som eget projekt eller som en integrerad del i en annan granskning.

RTK

- Viktigt att funktionsnedsättningsperspektivet fortsätter att vara en väsentlig del i regionplaneringen.

MediCarrier AB

- Bolaget har möjlighet att anställa personer med funktionsnedsättning.

Stockholms Care AB

- Bolaget har möjlighet att anställa personer med funktionsnedsättning.

AISAB

- Bolaget har möjlighet att anställa personer med funktionsnedsättning.

Färdtjänsten

- Fortsätta arbetet i enlighet med upplagda planer.

2010-04-20

AB SL

- Sammanfattningsvis kan konstateras att SL och Färdtjänstverksamheten inom SL arbetar målmedvetet och systematiskt med att nå målet om en tillgänglig allmän och särskild kollektivtrafik.
- SL:s tillgänglighetsarbete gynnar **alla**, både de med och utan funktionsnedsättning.

Waxholmsbolaget

- Områden som berör syn, hörsel och astmatiska/allergiska områden har inte redogjorts för. Åtgärder för att komma tillrätta med dessa eventuella funktionshinder behöver redovisas.

Locum AB

- Fortsätta sitt systematiska tillgänglighetsarbete.

Folktandvården Stockholms län AB

- Fortsätta sin uppsökande verksamhet.

SLSO

- Utveckla redovisningen från SLSO:s övriga verksamheter förutom Handikapp & Habilitering, som på ett utomordentligt sätt arbetar i enlighet med Handikappprogrammets intentioner.

Danderyds sjukhus AB

- Utvidga handikappbegreppet från att enbart gälla nedsättning av rörelseförmågan till att även gälla begränsningar av syn, hörsel, astmatiska/allergiska och kognitiva funktioner.

Karolinska Universitetssjukhuset

- Utvidga redovisningen av hur sjukhuset tillämpar Handikappprogrammet.
- Komplettera rapporteringen avseende personal med funktionsnedsättning, kognitiv/kommunikativ tillgänglighet samt forskning inom funktionsnedsättningsområdet.

Södersjukhuset AB

- Komplettera rapporteringen avseende personal med funktionsnedsättning samt uppgifter om den kognitiva/kommunikativa tillgängligheten inom sjukhuset.

2010-04-20

St Eriks Ögonsjukhus AB

- Utvidga begreppet funktionsnedsättning från att enbart gälla synen till att omfatta även hörsel, rörelse, astma/allergi och kognitiva funktionsnedsättningar.

Södertälje sjukhus AB

- Sjukhuset har påbörjat många olika åtgärder i syfte att få både sjukhus och vård bättre anpassat till dem som har funktionsnedsättningar, men man påpekar också att förbättringspotential finns för ett par områden.

Tio Hundra AB

- Redovisningen är för knapphändig för att förslag ska kunna utformas.

NKS

- Det är av yttersta vikt att lokalerna redan från början utformas på bästa sätt för personer med funktionsnedsättning. Det är viktigt att ta tillvara handikapporganisationernas kunskap och kompetens, att organisationerna fortsätter att delta i planeringsarbetet och att beslutsfattarna tar hänsyn till de synpunkter och förslag som framförs.

2010-04-20

Sammanställning av uppgifter som har inkommit via årsredovisningen för 2009

Förvaltning/bolag	Avsnitt i årsred 2009	Följer HK-policyn		
		Helt	Delvis	ET
1. HSNf	X	X		
2. Internfinans	X	X		
3. LSF	X	X		
4. Patientnämnden	X	X		
5. Kulturförvaltningen	X	X		
6. Landstingsrevisorerna			X	
7. Regionplanekontoret	X	X		
8. MediCarrier AB	X			
9. Stockholm Care AB	X		X	
10. AISAB	-			X
11. Färdtjänsten	X	X		
12. AB SL	X	X		
13. WÅAB	X	X		
14. Locum AB	X	X		
15. Landstingsfastigheter	Hänvisar till Locum			
16. Folktandvården Stockholms län AB	X	X		
17. SLSO	X	X		
18. Danderyds sjukhus AB	X	X		
19. Karolinska Universitetssjukhuset	X	X		
20. Södersjukhuset AB	X	X		
21. St Eriks Ögonsjukhus AB	X	X		
22. Södertälje sjukhus AB	X		X	
23. Tio Hundra AB	X			
24. Nya Karolinska, NKS	X	X		

ET = ej tillämpligt

- = Ej lämnat uppgifter

2010-04-20

Förkortningar

AISAB	Ambulanssjukvården i Storstockholm AB
DHR	Delaktighet, Handlingskraft, Rörelsefrihet, Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder
DS AB	Danderyds sjukhus AB
ESF	Europeiska socialfonden, Europeiska Unionen
HSNf	Hälsa- och sjukvårdsnämndens förvaltning
HSO	Handikappföreningarnas samarbetsorgan
KUN	Kulturnämnden
NKS	Nya Karolinska Solna
PAN	Patientnämnden
RTK	Regionplanekontoret
RUFS	Regional Utvecklingsplan för Stockholmsregionen
SL	AB Storstockholms Lokaltrafik
SLSO	Stockholms läns sjukvårdsområde
SRF	Synskadades Riksförbund Stockholms och Gotlands län
SÖS	Södersjukhuset AB
WÅAB	Waxholms Ångfartygs AB